

Nyhedsbrev

Retspolitisk Forening – september 2023

Regeringens **lovforslag om forbud mod koranafbrænding** skaber stor debat. I nyhedsbrevet kan du læse om RPF's hørings svar til netop dette forslag. Medlemmer af høringspanelet **Bjørn Elmquist** og **Søren Verdoner** har stået for udarbejdelsen.

I indlægget **Religion og racisme i Danmark** skriver **Niels Valdemar Vinding**, lektor på Det Teologiske Fakultet, Københavns Universitet kritisk om Danmarks manglende handling over for racisme og intolerance.

Trist er det, at **Søren Verdoner** og **Julie Jeeg** har måttet skrive mindeord for **Silas Dam**, som tilbage i april måned fik Retspolitisk Forenings pris, KAFKAT, for sit kolossale og vedholdende arbejde for bedre rettigheder i den psykiatri, der ellers havde svigtet ham grænseløst.

Længe ventet bestemmelse om misbrug af ytringsfrihed

Af Bjørn Elmquist og Søren Verdoner, medlemmer af RPF's høringspanel

I Retspolitisk Forening har vi i årevis efterlyst initiativer fra regering og folketing, der kunne forebygge og hindre de grove misbrug af ytringsfriheden, vi har set så mange eksempler på, først og fremmest i form af afbrænding af koranen.

Det principielle forsvar for de handlinger gående ud på, at hensynet til den enkeltes ytringsfrihed og til den kunstneriske frihed i et virkeligt demokrati umuliggjorde indgreb, fandt vi ikke overbevisende og skrev derfor i vores netop afgivne hørings svar om forslag til lov om ændring af straffeloven (forbud mod utilbørlig behandling af genstande med væsentlig religiøs betydning for et trossamfund), at Foreningen overordnet er positivt stemt over for lovforslaget, der ved indførelse af en ny stk. 2 til Straffelovens § 110 e, vil kriminalisere utilbørlig behandling af genstande med væsentlig religiøs betydning.

Det er Foreningens opfattelse, at ytringsfrihed udgør en helt central værdi i et demokratisk retsstats samfund, men også at ytringsfriheden ikke kan være absolut. Det er således efter grundlovens §77 lovgivers opgave nærmere at afgrænse indholdet af ytringsfriheden, hvor dette er nødvendigt af hensyn til andre væsentlige samfundsinteresser. Her kan det tilføjes, at der ifølge Ytringsfrihedskommissionen i forvejen eksisterer en meget lang række lovbestemte indskrænkninger af ytringsfriheden.

fortsættes s. 2

fortsat fra s. 1

Bortset fra retten til liv og forbuddet mod tortur har enhver rettighed begrænsninger, så der er plads til, at også andre borgere i samfundet end én selv kan nyde godt af deres respektive rettigheder. Derfor har Retspolitisk Forening i årevis efterlyst danske myndigheders nødvendige indsats mod misbrug af ytringsfriheden som skalkeskjul for koranafbrændinger og andre lignende voldsomme krænkelse af andre personers religiøse overbevisning. At der skal findes en balance, fremgår da også udtrykkeligt af formuleringen af rettighederne i den universelle og i den europæiske menneskerettighedserklæring, hvor rettigheden formuleres i stykke 1, og de nødvendige og legitime begrænsninger omhandles i stykke 2.

At det iflg. forslaget overlades domstolene nærmere at fortolke, hvorledes reglerne konkret skal administreres i praksis, er efter Retspolitisk Forenings opfattelse både nødvendigt og klogt, da det jo stemmer overens med princippet om statsmagtens tredeling.

Forslaget kunne i øvrigt med fordel give anledning til igen at overveje, hvordan udarbejdelsen af en samlet antiracistisk handleplan kunne styrke minoriteters retstilling.

Manglende klarhed i forarbejderne

Særlig ved fremsættelsen af et forslag om ændring af straffeloven, der rummer skønsmæssige begreber, er der behov for klare forarbejder. Der er efter Foreningens opfattelse grundlag for kritik af en række punkter i forhold til forslaget.

Det fremgår således af forarbejderne punkt 5.1., at forslaget ikke rejser spørgsmål i forhold til Danmarks Grundlovs §77. Det er måske teknisk set rigtigt, at grundlovens §77 ikke i sig selv garanterer en materiel ytringsfrihed efter den statsretlige litteratur. Det er imidlertid i bedste fald forkert, i værste fald vildledende, når det ikke nævnes, at der i den selvsamme juridiske litteratur er enighed om, at Grundlovens samlede forfatningsordning forudsætter en vidtgående politisk- og religiøs ytringsfrihed.

Punkt 5.1. bør derfor suppleres, så der foretages en ordentlig gennemgang af forslagets overensstemmelse med den grundlovssikrede ytringsfrihed og hensynene bag grundlovens §77.

Hensynet til den nationale sikkerhed

Det fremgår af indledningen til lovforslaget, og ikke mindst af placeringen i straffelovens kapitel 12 om forbrydelser mod statens selvstændighed og sikkerhed, at bestemmelsen primært indføres af hensyn til Danmarks nationale sikkerhed. I forbindelse med forslagets pkt. 5.2. om overensstemmelsen med Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 10, lægges der imidlertid vægt på, at forslaget beskytter en gruppe mod udtalelser, der kan være unødigt krænkende eller sårende.

Vi vil således påpege, at der ikke er fuld overensstemmelse mellem de argumenter om national sikkerhed, der bruges ved præsentationen af forslaget, og de argumenter, der benyttes i forbindelse med den retlige vurdering af forslagets overensstemmelse med EMRK artikel 10. Det er efter Foreningens opfattelse uhensigtsmæssigt.

Hvis forslaget alene indføres af hensyn til den nationale sikkerhed, bør EMRK-vurderingen og herunder proportionalitetsvurderingen efter EMRK være en afvejning mellem ytringsfrihed og national sikkerhed og ikke en afvejning mellem ytringsfrihed og hensynet til religiøse gruppers stilling.

En væsentlig kritik af lovforslaget er derfor, at forarbejdet ikke er grundigt nok. Retspolitisk Forening peger på, at man burde have gjort meget mere ud af at få belyst formålet med og konsekvenserne af en

fortsættes s. 3

fortsat fra s. 2

sådan lovgivning, når der er så vigtige hensyn på spil: en for retsstaten helt fundamental afvejning mellem beskyttelsen af ytringsfriheden på den ene side og beskyttelsen af religiøse mindretal på den anden side.

Sikkerhedsrisikoen synes, udover signalværdien til udlandet, derimod ikke at holde som argument. Hvilket måske kan forklare, at det heller ikke benyttes i EMRK-afvejningen. Efter politiloven kan myndighederne allerede udstede påbud til enkeltpersoner, og forsamlinger kan helt forbydes eller opløses af sikkerhedsmæssige årsager. Det er hjemler, som politiet allerede benytter aktivt i forbindelse med mange demonstrationer.

Vigtigt med grundig behandling i Folketinget

I vores høringsvar, der findes i sin fulde udstrækning på Foreningens hjemmeside [Høringsvar koranaftænding](#), understreger vi, at de påpegede skavanker ved forslaget og dets forarbejder kræver stor grundighed i Folketingets behandling af det, herunder i udvalget, så der kan blive rettet op på manglerne.

Bebelplatz (Berlin) - bogbrænding og mindesmærke

Monumentet under jorden minder os om nazisternes afbrænding af bøger i 1933. I 1995 lavede den israelske kunstner Micha Ullmann det utraditionelle monument over denne kulturelle udrensning. Monumentet består i et lille vindue ned i jorden, hvor man ser ned i et stort rum med tomme reoler. Det tomme bibliotek er stort nok til at rumme alle de 20.000 bøger, der blev afbrændt på pladsen. Se mere <https://www.berlin-guide.dk/index.php/se-i-berlin/museer-i-berlin/historie-og-kulturmuseer-3/284-bebelsplatz>

Religion og racisme i Danmark

Af Niels Valdemar Vinding, lektor på Det Teologiske Fakultet, Københavns Universitet og medlem af Retspolitisk Forening

(Artiklen blev først bragt i [Tidsskriftet SOS Racisme](#))

I 2022 offentliggjorde Den Europæiske Kommission imod Racisme og Intolerance (ECRI) sin sjette rapport om Danmark, og den er på mange måder et kritisk spejl sat op over for en dansk selvforståelse. Det er ECRI's opgave uafhængigt at overvåge de europæiske landes arbejde med menneskerettigheds spørgsmål, som relaterer sig til racisme, fremmedhad, antisemitisme og intolerance. Når Danmark i rapporten får kritik på disse områder, er det sat til fuldt skue og ikke blot udstiller det Danmarks tilgang til f.eks. jøder og muslimer, men Danmark udstiller også sig selv i sine replikker til kritikken.

Som forsker i ret og religion på det teologiske fakultet har jeg et fagligt blik for mødet mellem religion, stat og samfund. Alle de store temaer i ECRI's rapport har relevans for religion. Det drejer sig om (1) effektiv ligestilling og adgang til rettigheder, (2) hadefulde ytringer og hadmotiveret vold, og (3) integration og inklusion. Derfor vil jeg i det følgende give eksempler på, hvordan racisme og et skævt blik for religiøse udfordringer stadig er en stor politisk udfordring i Danmark.

'Almindeligt' med racisme og diskrimination i Danmark

Danmark er på mange måder højt rangeret, og det noteres også først i rapporten, at der på en række områder er blevet udviklet en god praksis. Vigtigt er det at bemærke, at denne slags rapporter ikke er til for at vise alt det, der går godt, så den skal nok læses i en bredere sammenhæng. Det til trods er rapporten samlet set nedtrykkende og skæmmende læsning.

Det kan ikke overraske mange, at muslimer stadig er genstand for racisme og intolerance. ECRI skriver i rapporten;

"Mens racisme baseret på folks hudfarve eller fysiske udseende angiveligt ikke anses for at være acceptabel af de fleste mennesker i Danmark, er det blevet relativt almindeligt, at folk taler negativt om muslimsk religion og kultur."

I formuleringer som denne har ECRI i flere af sine rapporter igennem årene kritiseret Danmark og den danske regering. Især er det den stigende politisk-motiverede had, der bekymrer. I rapporten fremhæves Rasmus Paludan og Stram Kurs, men kritikken går bredere:

"Angående hadefulde ytringer bemærker ECRI med beklagelse, at muslimer i Danmark, herunder gæstearbejdere og personer, der har fået asyl, i stigende grad, herunder af politikere fra forskellige politiske partier, fremstilles som en trussel mod danske værdier og kultur. Som det værste udtryk for denne tendens har et politisk parti gjort det til sin vigtigste politiske platform at tale for "udrensning" af muslimer og at true, håne og fornærme muslimer og sorte mennesker i deres egne kvarterer, næsten uden nogen modsigelse fra andre politikere, og ofte under politibeskyttelse ydet i ytringsfrihedens navn."

Et lysglimt er ros til politiet for en fokuseret indsats med at udvikle nyt oplysningsmateriale rettet mod ofre for hadforbrydelser (herunder hadefulde ytringer af kriminel karakter), samt informationsmateriale rettet mod nøgleinteressenter, hvilket inkluderer Dansk Islamisk Råd, Det Jødiske Samfund i Danmark og landsforeningen LGBT+ Danmark.

fortsættes s. 5

En ghettoplan med hård, international kritik

ECRI-rapporten kritiserer en del nyere lovgivning i den såkaldte ”parallelsamfundspakke”, der opstiller reviderede definitioner af udsatte boligområder, parallelsamfund og såkaldte ”omdannelsesområder”. ECRI mener, at ”det er særligt bemærkelsesværdigt, at parallelsamfund og ”omdannelsesområder” adskilles fra ”udsatte boligområder” på det eksplicitte grundlag, at de har 50 % eller flere indbyggere med ”ikke-vestlig” baggrund.” Dermed er det en etnisk – og implicit religiøse – kategorisering, der er grundlag for loven, og det kan meget vel kan være diskriminerende i sig selv.

Endvidere peger ECRI på, at succeskriterierne for ”parallelsamfundslovgivningspakke” er en reduktion af almenlystige boliger i disse områder til fordel for ejerboliger, privat udlejning og andelsboliger. Som konsekvens af lovgivningens målsætninger, kan det blive en realitet at op til 60 % af boligerne i langsigtede ”parallelsamfundsområder” skal rives ned, afhændes eller omdannes til andre boligtyper. ECRI understreger at det udsætter de nuværende beboere i disse områder for en betydeligt større risiko for at skulle flytte fra deres hjem.

Et andet punkt i den forbindelse, som ECRI kritiserer, er, ”at politiet har beføjelse til midlertidigt at udpege kvarterer som ”zoner med øget straf”, hvor begåede forbrydelser kan føre til øgede strafferetlige sanktioner for visse lovovertrædelser, herunder hærværk, overfald, manglende overholdelse af den offentlige orden, brandstiftelse, trusler og afpresning.”

ECRI fremhæver, at FN’s Committee on Economic, Social and Cultural Rights, CESCR har gennemgået lovgivningspakken om parallelsamfundet, og i sine konkluderende bemærkninger erklærer CESCR at ”loven er diskriminerende”.

Samlet set bakker ECRI op om, at en række beboere med ”ikke-vestlig” baggrund i ”omdannelsesområder” oplever at været truet af fjernelse og derfor har sat gang i retssager, herunder vedrørende Mjølnerparken. ECRI fremhæver også, at Institut for Menneskerettigheder proaktivt er gået ind som tredjepart til støtte for sagsøgerne fra Mjølnerparken.

ECRI anbefaler derfor som en prioritet, ”at de danske myndigheder for at undgå tvangsudsættelser for at nå lovgivningens mål med hensyn til en mere balanceret sammensætning mellem ikke-vestlige, EU-borgere og ”indfødte danskere” i kvartererne, som bl.a. benævnes som ”parallelsamfund”, i stedet indfører positive incitamenter for alle berørte befolkningsgrupper for at nå det erklærede mål.”

Had og en handleplan, der lader vente på sig.

ECRI og Institut for Menneskerettigheder har i årevis opfordret til vedtagelse af en national handlingsplan mod racisme, især for at overvåge hadefulde ytringer i den politiske diskurs og den negative fremstilling af personer, der tilhører minoriteter, bredt forstået. ECRI bemærker, at repræsentanter fra civilsamfundet fortsætter også med at rapportere deres langvarige bekymringer vedrørende stadig mere udbredte hadefulde ytringer i politisk diskurs, især over for muslimer og flygtninge, og beklager fraværet af en omfattende anti-racismestrategi på nationalt plan. (punkt 51, s. 17-18)

Den danske regering har mulighed for at give udtryk for sine synspunkter, og regeringens replik til rapporten er trykt som tillæg. Her har regeringen mulighed for gennemgå punkterne og anbefalingerne for at rette fejl og misforståelser, samt pege på nye initiativer. I sit genmæle påpeger regeringen derfor også, at vedrørende anbefalingen om en national handlingsplan imod racisme, så annoncerede regeringen den 24. januar 2022, at den sammen med SF, Radikale Venstre, Enhedslisten, Alternativet og Kristendemokraterne ville lave en handlingsplan mod racisme. Handlingsplanen skulle bekæmpe racisme bredt i samfundet, og dens initiativer skulle således favne fra arbejdsmarked og undervisning til kulturliv og hadforbrydelser. Ligeledes skulle racismens karakter og omfang kortlægges.

Selvom Institut for Menneskerettigheder i februar 2022 fulgte op med sine anbefalinger til en handlingsplan, og ECRI i sin sammenfatning i deres rapport roser den danske regering, så er det intet blevet til. Mere end halvandet år er gået, og der er intet der tyder på at det bliver bedre med racismen i Danmark, eller at regeringen vil gøre noget ved det. Som eksempel kan peges på det nuværende regeringsgrundlag fra 2022, 'Ansvar for Danmark,' hvor racisme slet ikke er nævnt, og hvor had kun er nævnt en enkelt gang.

Døve ører og lukkede øjne

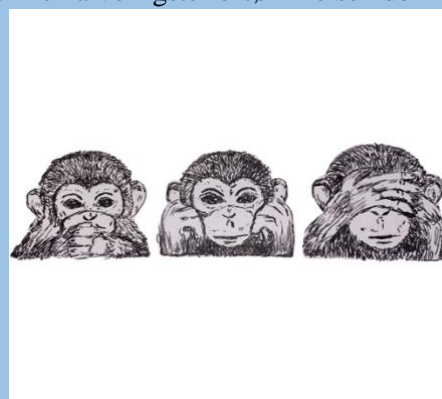
Som nævnt har regeringen i et appendiks til ECRI-rapporten fire fulde sider til at kommentere på rapporten og fremføre sine synspunkter, og det har den gjort. Afsnit for afsnit og med høj detaljegrad er hele ECRI-rapporten blevet gennemarbejdet. Derfor undrer det, at ECRI rapportens mest vokale kritik og klareste anbefalinger peger på muslimernes, jødernes og andre religiøse minoriteters problematiske vilkår - uden at regeringen forholder sig til det. Rapporten nævner ordet "muslim" hele 41 gange og "religion"/"religiøse" er nævnt 18 gange. Alligevel er den daværende regering aldeles tavs om de religiøse problemstillinger. I sit svar tager regeringen slet ikke stilling til kritikken og peger heller ikke på politik, stat, region eller kommuner, som arbejder imod religiøs racisme eller diskrimination af muslimer. Det bliver simpelthen ikke anerkendt, at det er et problem i Danmark.

Kritikken af den danske regering bliver dog kun desto stærkere derved. Den alvorligste forsømmelse i denne forbindelse er den kendsgerning, at regeringen ikke vil anerkende diskrimineringsproblemerne, uretfærdighed og behandling af muslimer i Danmark, endsige gøre noget for at ændre situationen eller selv anerkende henstillingerne i denne henseende – i direkte modstrid med de klareste anbefalinger fra rapporten. Og det bliver dobbelt slemt af, at man så annoncerer en handleplan, uden at der kommer en handleplan, endsige at der kommer den meget savnede handling.

Konklusion: Larmende tavshed

Malles forhadte aber (Illustration: Malle Ivarsson)

Til trods for at religion i mange år har været et højaktuelt politisk – og retspolitisk – emne, så savner jeg i forlængelse af de internationale kritikere stadig en egentlig religionspolitik i Danmark, der er både problem- og løsningsorienteret.

Det skal understreges, at den kritik, der rettes mod den danske regering konkret, er sket mens alene Socialdemokratiet med Mette Frederiksen i spidsen havde dannet mindretalsregering. Efter folketingsvalget 1. november 2022, er det nu SVM-regeringens opgave at løfte udfordringerne. Det nye lovforslag om at kriminalisere utilbørlig behandling af genstande med væsentlig religiøs betydning for trossamfund fra 25. august 2023 er noget af det eneste, der er sket, for at inddrage religiøse hensyn, men kan sagtens vise sig at være en enlig svale.

Når man ser Danmark gennem rapportens kritik, står tilbage den danske regerings larmende tavshed, mens problemerne tilsyneladende trænger sig på. Meget lidt positivt er der sket for at begrænse fremmedgørelsen af muslimer, disintegrationen og tabet af sammenhængskraft og social samhørighed, der forårsages af den politiske diskurs, politikkerne og den islamofobi, der er veletableret og dokumenteret af international kritik.

Debatmøde 3. oktober 2023 i Aarhus.

Som omtalt i mail til medlemmerne afholder Retskritisk Forum i samarbejde med Retspolitisk Forening og SOS Racisme et debatmøde med Niels Valdemar Vinding i Århus. Se nærmere her:

[Debatmøde om religionsfrihed 3. oktober 2023](#)

"JEG ER FUCKING STOLT AF MIG SELV!" – Mindeord for Silas Dam

Af Søren Verdoner og Julie Jeeg, henholdsvis tidligere og nuværende bestyrelsesmedlemmer i RPF

"En skønne dag når vi mål. Og når den dag kommer, så vil jeg finde det højeste bjerg i Danmark, kravle helt op til toppen, og råbe så højt som jeg overhovedet kan: "JEG ER FUCKING STOLT AF MIG SELV!"

Med de ord afsluttede Silas Dam sin tale ved uddelingen af Retspolitisk Forenings ærespris KAFKAT. En pris, han modtog for sit kolossale og vedholdende arbejde for bedre rettigheder i den psykiatri, der ellers havde svigtet ham grænseløst.

I dag er Silas her ikke længere. Psykiatrien endte, med hans egne ord, med at slå ham ihjel. Men alt det Silas havde at være *fucking* stolt af findes stadigvæk. Silas havde autisme, men det forhindrede ham ikke i at have store drømme. Han drømte om at blive journalist på Washington Post og skrive artikler, der ville forandre verden.

Til prisoverrækkelsen kunne Silas selv fortælle sin historie, og vi, i Retspolitisk Forening, oplevede ham som både lynende intelligent og håndfast i sin aktivisme, men også som en sød, samvittighedsfuld og hjertedrevet ung mand, der opmærksomt lyttede til de andre paneldeltagere, uden dog at fravige sine egne idealer.

Den dag kunne Silas selv fortælle sin historie. Det kan han ikke længere. Men det kan vi, og det skal vi, for Silas' afskedsbrev var ledsaget af teksten:

"Del min historie", og selvom Silas' oplevelse med psykiatrien var i den voldsomme ende af skalaen, er han desværre langt fra alene i at være blevet svigtet af det system, der skulle have grebet ham.

I slutningen af gymnasiet blev Silas ramt af en depression, der førte til indlæggelse og magtanvendelse. Herunder en magtanvendelse, hvor Silas ulovligt blev bæltefikseret i 25 timer. En oplevelse, der fik voldsomme konsekvenser fremadrettet for Silas' psyke og helbred. Ydmygelsen knækkede dog ikke Silas. For han vidste, at han ikke var alene med at have oplevet magtmisbrug i psykiatrien, og at det derfor kunne hjælpe andre, hvis han tog kampen op.

Silas Dam ved KAFKA-overrækkelsen 22. april 2023

fortsættes s. 8

Andelen af børn og unge, der udsættes for tvang i psykiatrien, er stigende,¹ og bæltefikseringer bruges fortsat flittigt i Danmark.² Det sker på trods af, at en lang række sammenlignelige lande, England, Holland og Island, anvender mindre tvang og for længst helt har afskaffet brugen af bæltefikseringer, fordi de har voldsomme og alvorlige fysiske og psykiske eftervirkninger for patienterne, og ødelægger relationen og tilliden mellem personale og patient.

Silas anfægtede lovligheden af den bæltefiksering, som han havde været udsat for. I By- og Landsretten tabte han, men han fortsatte kampen ved Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol, hvor den danske stat tilbød ham et forlig med tilhørende økonomisk erstatning. Det afslog Silas i første omgang. Hans kamp handlede ikke om selv at blive økonomisk kompenseret, men om at ændre på det system, der uden klar begrundelse havde frihedsberøvet ham på den mest intensive måde muligt i 25 timer.

Han gjorde derfor, hvad ingen har gjort før ham, og krævede en lovændring som en del af forligsproceduren. Silas ønskede sig, at der skulle være lovpligtig notatpligt hvert kvarter under bæltefikseringer i psykiatrien. Det ønske blev til virkelighed efter, at Silas også havde slået dørene ind hos en række folketingspolitikere. Og notatpligten er i dag, takket være Silas' kamp, en lovfæstet rettighed i psykiatriloven.

Silas har hermed gjort en reel forskel og sikret bedre rettigheder til alle, der møder psykiatrien. Det kunne han allerede være *fucking* stolt af. Vi mærkede dog tydeligt til prisoverrækkelsen, at han ikke hermed var færdig med sin kamp for bedre rettigheder i psykiatrien. Silas' næste store kamp handlede om helt at afskaffe bæltefiksering i psykiatrien, og med det mål stod han blandt andet 33 dage på Christiansborg Slotsplads i vinter for at råbe politikerne op.

Den kamp nåede han dog ikke i mål med. Han valgte at ende sit liv den 7. september i år.

Men vi andre kan fortsætte kampen for ham, for bedre vilkår i psykiatrien, flere økonomiske midler, flere hænder, mere forståelse for de problemstillinger, der møder mennesker med autisme, mindre magtanvendelse og fuldstændigt stop for den umenneskelige brug af bæltefikseringer.

RETSPOLITISK FORENING
www.retspolitik.dk

¹ <https://sundhedsstyrelsen.dk/da/nyheder/2023/stadigt-flere-boern-og-unge-udsættes-for-tvang-i-psykiatrien>

² <https://bedrepsykiatri.dk/forbyd-baeltefiksering/>